

Psychológia a patopsychológia
dieťaťa, **52**, 2018, č. 2, s. 173–182.

VEDECKÉ ZÁKLADY ZAVRHNUTIA RODIČA

WILLIAM BERNET – JOZEF TINKA

*Vanderbilt University, Harvard Medical School, Nashville, USA
Fakulta masmediálnej komunikácie Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave*

SCIENTIFIC BASIS OF PARENTAL ALIENATION

DOI: 10.2478/papd-2018-0016

Abstrakt:

The authors of the study analyze the international scientific discourse of parental dismissal as a specific phenomenon, which is the attribute to abnormal and pathogenic behavior of children who are in a highly conflicting divorce or split of their parents. They point to the difference between phenomena such as estrangement and alienation, which the critics of parental dismissal share. In the case of parental dismissal, the psychological anomaly is the basis for the child's reaction to ill-treatment by a strange parent. When the dismissal is the result of manipulation of the parent who has the child in power and the brainwashing method seeks to displace the attachment from the child's psyche to the other parent. An analysis of the psychopathological phenomenon, referred to as parental alienation, is based on research data gathered by a community of about 400 experts from 45 countries of the world. The concept of parental dismissal has become part of three new diagnoses in the DSM-V (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders in the US), which form the medical basis for understanding the unwarranted aggressive rejection of a non-parent. The study provides an overview of the state of the latest scientific knowledge and offers opportunities to assess parental dismissal in the context of ICD 10 (International Classification of Diseases). The results of this study are basic findings that clearly confirm that parental dismissal is an abnormal state of the child's psyche, which becomes a public health problem and instead of a controversial discourse among professionals, they should seek synergy that would bring a more significant shift in prevention and therapies of parental dismissal.

Key words: parental estrangement, parental alienation, attachment, brainwashing.

Prišlo: 15.1.2018. JT, Fakulta masmediálnej komunikácie, Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, Nám. J. Herdu 2, 917 01 Trnava, E-mail: jozef.tinka@ucm.sk
William Bennett, Vanderbilt University; Harvard Medical School, 211 Medical Center Drive, Nashville, TN 37232 USA
E-mail: william.bernet@vanderbilt.edu

1 Úvod

V rozvodových a porozvodových situáciách veľmi často dochádza k vystupňovaniu vzťahových konfliktov rodičov a v nadväznosti na to k traumatizácii detí, ktoré sa bežne stávajú súčasťou animóznej rodinnej klímy. Pojmom rozvod budeme v našom príspevku označovať rozpad nukleárnej rodiny bez rozdielu, či jej základom bolo manželstvo alebo kohabitácia rodičov.

V dôsledku patologicky utváraných rodinných vzťahov dochádza k narušeniu emocionálnej konsonancie a identifikácie detí, čo vyvoláva dlhodobý stres, spôsobujúci závažné zmeny v psychike dieťaťa. Jednou z foriem rodinnej patológie je direktívne hostilná manipulácia dieťaťom proti primárne vzťahovej osobe, ktorá je pre dieťa objektom spontánneho naplnenia potrieb bezpečia a istoty, lásky, prijatia a spolupatričnosti (Maslow, 2014). Pri dlhšom prežívaní rodinnej hostility dochádza k post-traumatickým stresovým poruchám, ktoré sú spúšťačom disociatívnych fenoménov. Disociácia (rozštep, štiepenie) sa v psychológii chápe ako mechanizmus obrany, ktorého úlohou je vzájomná separácia sebe protikladných primitívnych afektov zafixovaných vo vedomí. Izoluje od seba internalizované zobrazenie seba a objektu, vzájomne spojené uvedené afekty. M. Kleinová sa zaoberala procesmi štiepenia v ranom detstve. Podľa nej sú silnými stimulmi pre libidózne a deštruktívne prežívanie opakujúcej sa skúsenosti (dojčaťa) uspokojenia a odopretia. *„Ak sú prsníky zdrojom uspokojenia, sú prežívané ako „dobré“, ak sa stanú zdrojom odopretia, sú nenávidené a vnímané ako „zlé“.* Tento silný protiklad medzi dobrými a zlými prsníkmi je z veľkej časti dôsledkom nedostatočnej integrácie Ja ako aj procesov štiepenia, ktoré vo vnútri Ja prebiehajú“ (Kotasová, 2000).

Disociatívna patológia sa prejavuje v psychickom fenoméne, ktorý sa označuje ako zavrhnutie rodiča a ktorý je atributívny patologickou zmenou osobnosti dieťaťa. Incidencia zavrhnutého rodiča má svoju genézu v hostilnej rodinnej situácii a manipulácii dieťaťom zo strany preferenčného¹ rodiča.

Problematikou zavrhovania rodiča sa prioritne zaoberá svetová študijná skupina PASG² so sídlom v Nashville (USA), ktorá združuje viac ako 400 odborníkov zo 45 krajín sveta, medzi nimi i dvoch zástupcov zo Slovenskej republiky. V našom príspevku predkladáme analytický prehľad o stave odborného a vedeckého diskurzu o fenoméne zavrhnutého rodiča, ktorý vychádza zo systematického zhromažďovania vedeckých informácií na pôde PASG a z vlastnej výskumnej činnosti autorov. Cieľom je ponúknuť propedeutiku zavrhovania rodiča ako premisu pre skúmanie tejto disociatívnej poruchy v podmienkach Slovenskej republiky.

¹ Preferenčný rodič je rodič, ktorý má po rozpade rodiny dieťa vo svojej osobnej starostlivosti.

² PASG – Parental Alienation Study Group

2 K pojmu zavrhnutia rodiča

Väčšina súčasných autorov používa pojem *odcudzenie* (estrangement) v prípade pochopiteľného a legitímneho odmietania rodiča dieťaťom, ku ktorému dochádza vtedy, keď sa rodič správa hrubo alebo dieťa vážne zanedbáva či zneužíva. Pojem *zavrhnutie* – alienation (Bernet, 2015) sa vzťahuje na neodôvodnené odmietnutie zavrhnutého rodiča. Bezdôvodné zavrhovanie rodiča je základným rysom tohto javu.

Vedecká obec, zaoberajúca sa fenoménom zavrhnutého rodiča, sa zhodla na takejto definícii: „*Dieťa – zvyčajne také, ktorého rodičia prechádzajú vysoko konfliktným rozvodom alebo odlúčením – sa silne spája s jedným rodičom (preferovaným rodičom) a odmieta vzťah s druhým rodičom (odcudzeným rodičom) bez legitímneho odôvodnenia.*“

Jednoznačne treba povedať, že zavrhnutie rodiča spôsobuje zlé zaobchádzanie s deťmi.

2.1 Úrovne závažnosti zavrhovania rodiča

Závažnosť zavrhovania rodiča je založená na správaní dieťaťa, nie na správaní zavrhujúceho rodiča. V klinickej praxi môžeme pozorovať tri stupne:

Lahký stupeň: dieťa sa sťažuje, že trávi čas s odmietnutým rodičom, ale ide a má sa dobre.

Mierny stupeň: dieťa sa sťažuje a je v opozícii pred a počas obdobia stráveného s odmietnutým rodičom.

Ťažký stupeň: dieťa sa neochvejne odmieta stretnúť so zavrhnutým rodičom a vyhráža sa mu útekem.

2.2 Inštitucionálne názory na zavrhovanie rodiča

Americká akadémia detskej a adolescentnej psychiatrie (AACAP) v roku 1997 zverejnila *Praktické parametre hodnotenia starostlivosti o dieťa*. Výslovne odkazuje na *zavrhnutie rodiča*: „*Počas sporu o opatrovníctvo sú chvíle, kedy môže byť dieťa extrémne nepriateľské voči jednému z rodičov. (...) Posudzovateľ musí posúdiť toto zjavné odcudzenie a vytvoriť hypotézu jeho pôvodu a významu. Niekedy sú negatívne pocity voči jednému rodičovi katalyzované a podporované druhým rodičom; niekedy sú výsledkom vážnych problémov vo vzťahu k odmietnutému rodičovi.*“

Združenie rodinných a zmierovacích súdov (AFCC) v roku 2006 (Baker et al. 2011) zverejnilo *Modelové štandardy praxe pre hodnotenie starostlivosti o dieťa*. V tom dokumente sa uvádza: „*Oblasti ďalšieho špecializovaného vzdelávania zahŕňajú ... hodnotenie odolnosti detí voči tráveniu času s rodičom alebo opatrovníkom*

a obvinenia z pokusov o odcudzenie detí od rodiča, opatrovníka alebo iných významných osôb.“ Združenie AFCC uskutočnilo prieskum na vzorke 300 členov, ktorí sa v roku 2010 zúčastnili konferencie o zavrnutí rodiča. Takmer všetci respondenti (98 %) na otázku, či si myslia, že niektoré deti sú manipulované jedným rodičom, aby iracionálne a neoprávnené odmietli druhého rodiča, odpovedali súhlasne. Otázka odráža podstatu zavrnutého rodiča v tom, že zavrnutý rodič nenesie vinu za to, že ho dieťa odmieta.

Americká psychiatrická asociácia (APA) v roku 2013 zverejnila Diagnostický a štatistický manuál duševných porúch, piate vydanie (DSM-5). Meritórne slová „zavrnutie rodiča“ síce nie sú v DSM-5 priamo zahrnuté, ale koncept zavrnutého rodiča vyjadrujú tri nové diagnózy.

Americká psychologická asociácia (APA) vydala v roku 2015 príručku forenznej psychológie (Cutler & Zapf, 2015), ktorá obsahuje kapitolu o starostlivosti o dieťa a o prístupových právach; v nej je sekcia „zavrnutie dieťaťa“, ktorá vychádza z diel Wallersteina a Kellyho, Gardnera, Kellyho a Johnstona a Drozda a Olesena.

Americká advokátska komora (ABA) v roku 1991 a 2013 zverejnila štúdie od S. S. Clawara a B. V. Rivlina *Deti držané ako rukojemníci*, ktoré obsahujú údaje z viac ako tisíc rodín. Autori zoširoka opisujú programovanie a vymývanie mozgov deťom. Závažnejšie prípady sa zhodujú s konceptom zavrnutia rodiča.

Americká akadémia manželských právnikov (AAML) v roku 2015 zverejnila dokument *Rezidenčné usmernenia zamerané na deti*, v ktorom síce nepoužíva výraz „zavrnutie rodiča“, ale jednoznačne tento koncept opisuje: „Dieťa môže tiež odolávať rodičovstvu kvôli vykonštruovaným alebo zvýšeným obavám, týkajúcich sa rodiča, ktoré môžu byť podporované neodopretým rodičom. V prípadoch, keď sú obavy nepodložené alebo prehnané, je skorý a prebiehajúci súdny zásah nevyhnutný na zastavenie správania rodiča a vykonanie okamžitých opatrení proti porušovaniu súdnych príkazov.“

Americká profesionálna spoločnosť o zneužívaní detí (APSAC) v roku 2016 prišla s dokumentom *Pozícia k tvrdeniam o zlom zaobchádzaní s deťmi a násilie blízkeho partnera pri rozvode/rozpade rodičovských vzťahov*, v ktorom tvrdí, že „ak je medzilidské násilie nepravdepodobné, jedným z možných vysvetlení falošného obvinenia môže byť pokus o odcudzenie dieťaťa od rodiča. ... Takáto indoktrinácia je forma psychického týrania.“

Encyklopédia forenznej vedy (Kenan & Bernet, 2009) ku konceptu zavrhovania rodiča uvádza: „Takmer všetci profesionáli z oblasti duševného zdravia, ktorí pracujú s deťmi počas rozvodu, súhlasia s tým, že tento fenomén nastáva, to znamená, že deti z rozvádajúcej sa rodiny, ktorej rozvod má ťažký príbeh, niekedy gravitujú na jednu stranu konfliktu a považujú jedného rodiča za úplne dobrého a druhého rodiča za úplne zlého, a to bez akéhokoľvek racionálneho dôvodu. Avšak mnohí profesionáli, ktorí pracujú v tejto oblasti, nehovoria o tomto stave ako o syndróme.“

3 Koncept zavrnutia rodiča v DSM – 5

Koncept zavrnutia rodiča vyjadrujú tri diagnózy v diagnostickom manuáli chorôb, platnom v Spojených štátoch amerických, a v kontexte diagnostikovania tolerovanom aj v Európe.

1. Dieťa zasiahnuté utrpením z rodičovských vzťahov: „negatívne následky konfliktu medzi rodičmi (napr. vysoká úroveň konfliktu, strachu alebo znevažovania) na dieťa v rodine.“
2. Reláčny (vzťahový) problém rodiča a dieťaťa: „úmyselné verbálne alebo príznačné konanie rodiča, alebo opatrovníka dieťaťa, ktorého následkom alebo predpokladaným možným následkom je značná psychická ujma u dieťaťa.“
3. Psychologické zneužívanie detí: „poškodenie /opustenie ľudí alebo vecí, na ktorých dieťaťu záleží.“

4 Výber vybraných kvalitatívnych a kvantitatívnych výskumov

Výskumom zavrnutia rodiča sa zaoberajú vedci v 38 krajinách (v Slovenskej republike nikto; s výnimkou úzkej skupiny odborníkov v mimovládnej organizácii Rada pre práva dieťaťa). Databáza PASG obsahuje zatiaľ 800 záznamov o kvalitatívnych výskumoch a 200 záznamov o kvantitatívnych výskumoch zavrnutia rodiča (www.mc.vanderbilt.edu/pasg). Pri zadaní kľúčových slov „Parental alienation syndrome“ do vyhľadávачa Google sa zobrazí 36 200 výsledkov.

Posudzovali sme 18 kvantitatívnych výskumných štúdií, uverejnených v odborných časopisoch. Zaoberali sme sa normami, ktoré súdy v USA používajú na zisťovanie vedeckej hodnoty psychologických teórií, akými je aj zavrnutie rodiča, a na preukázanie toho, ako teória zavrnutia rodiča spĺňa vedecké štandardy. Zhrnutie poskytuje štúdia *Výskum zavrnutého rodiča a Daubertove štandardy*, publikovaná v príručke pre právnych odborníkov a odborníkov na duševné zdravie, vydaná v roku 2013 pod názvom *Zavrnutie rodiča* (Baker, 2013).

M. Saini a kol. (2016) v empirickej štúdií, vychádzajúcej z analýzy 58 kvantitatívnych výskumných štúdií publikovaných v odborných časopisoch, dospel k poznaniu, že *„existuje nezvyčajná zhoda o stratégiách správania, ktoré rodičia môžu využiť na potenciálnu manipuláciu citov ich detí, postoja a presvedčenia, spôsobmi, ktoré môžu narúšať ich vzťah s druhým rodičom. Súbor príznakov alebo správania, ktoré poukazujú na prítomnosť zavrnutia u dieťaťa, možno spoľahlivo identifikovať.“*

4.1 Kvalitatívny výskum u Gardnera

Richard Gardner (1985) systémovo sledoval trendy v rozvodovom súdnom procese a v spore o starostlivosť o dieťa. Pozoroval a vyhodnocoval starostlivosť o dieťa

u mnohých rozvedených a rozvádzajúcich sa rodín a zistil, že primárnym prejavom syndrómu zavrhnutého rodiča (PAS – parental alienation syndrome) je kampaň očierňovania druhého rodiča namierená na dieťa, kampaň, ktorá nemá žiadne opodstatnenie. Táto porucha je výsledkom kombinácie indoktrinácie odcudzujúceho rodiča a vlastný príspevok dieťaťa k hanobeniu odcudzeného rodiča.

Kritici PAS nemajú pravdu v tom, že Gardner nemal žiadne empirické dôkazy. Gardnerova metodológia – zhromažďovanie údajov zo svojej lekárskej praxe a ich organizácia do klinického syndrómu – to je to, čo lekári robia už stovky rokov. (Napríklad: George Huntington – chorea, 1872; Leo Kanner – „Detský autizmus“, 1943 a iné.)

4.2 Kvalitatívny výskum u Warshaka

Richard A. Warshak zverejnil výsledky svojich výskumov v rozsiahlom diele *Rozvodové jedy* (2001, 2010). Ide o najčítanejšiu knihu na tému zavrhnutia rodiča. Vyšla v USA, Chorvátsku, Českej republike, Fínsku, Japonsku a Južnej Kórei. Neobsahuje žiadne štatistiky, ale desiatky zaujímavých, znepokojujúcich a provokatívnych kazuistík. Vysvetľuje výskyt a príčiny zavrhnutia rodiča, a čo s tým robíť.

4.3 Kvantitatívny výskum u Burrillovej

Janelle Burrill (2001) skúmala syndróm zavrhnutého rodiča v súdnych konaniach, týkajúcich sa starostlivosti o deti. Sledoval 30 rodín s nevyriešenými spormi o deti a klasifikoval 59 detí, u ktorých zistil tieto stupne závažnosti zavrhnutia rodiča:

- a) ľahký stupeň (22): dieťa opakuje negatívne vyhlásenia, ale chodí na návštevy k zavrhnutému rodičovi;
- b) mierny stupeň (17): znevažovanie a hnev, dieťa sa vyhýba návštevám;
- c) ťažký stupeň (20): dieťa nenávidí rodiča, odmieta návštevy.

Klasifikácia 30 zavrhnutých rodičov:

- a) Ľahký stupeň: túžba po pomste; mierne programovanie; silné uprednostnenie primárnej starostlivosti o dieťa, ale rodič verí, že odcudzený rodič by sa mal podieľať na starostlivosti.
- b) Mierny stupeň: zúrivosť z pocitu odmietnutia; zadržava dieťa; opakované negatívne pripomienky týkajúce sa druhého rodiča; naznačuje, že druhý rodič je „nebezpečný“.
- c) Ťažký stupeň: rodič je posadnutý zlosťou; fanaticky zabráňuje návštevám dieťaťa; je často paranoidný; nedodržiava súdne príkazy.

Autorka konštatuje, že čím viac negatívnych príznakov mali rodičia, tým negatívnejšie sa dieťa správalo. Deti patriace do skupiny „ťažký“ sú viac znepokojené/rozčúlené ako deti patriace do skupiny „mierny“. Zdá sa, že výsledky tejto štúdie podporujú existenciu PAS.

4.4 Kvantitatívny výskum Bakera a Darnalla

Autori Douglas C. Darnall a Amy J. L. Baker (2007) konštruktívne skúmali osem symptómov vážnej formy syndrómu zavrhnutého rodiča. Sledovali 68 samoidentifikovaných odcudzených rodičov, ktorých deti „*nechcú mať nič spoločné s rodičom a prístup rodiča k dieťaťu bol v najlepšom prípade minimálny*“ (ťažké zavrnutie rodiča).

Osem príznakov zavrhnutého rodiča sa objavilo „často“ alebo „vždy“ vo väčšine rodín:

Kampaň očierňovania.....	88 %
Slabé, povrchné odôvodnenie zavrhovania	98 %
Nedostatok ambivalentnosti	97 %
Trvá na tom, že nie je ovplyvnený/á inými osobami	95 %
Žiadny pocit viny alebo výčitky	89 %
Vždy na strane preferovaného rodiča	100 %
Používa prevzaté frázy	79 %
Odmieťa ďalšiu rodinu zo strany zavrhnutého rodiča.....	77 %

Vo všeobecnosti tieto zistenia podporujú Gardnerove pozorovania, týkajúce sa konštelácie 8 symptómov syndrómu zavrhnutého rodiča. Tento výskum by mal pripraviť pôdu pre vývoj spoľahlivých a hodnotiacich nástrojov na identifikáciu syndrómu zavrhnutého rodiča.

4.5 Kvantitatívny výskum Gordona a ďalších autorov

Autori Gordon, R. M., Stoffey, R., & Bottinelli, J. (2008) použili na detekciu syndrómu zavrhnutého rodiča test MMPI-2 (Minnesotský viacfázový osobnostný inventár). Sledovali 76 prípadov, kde bol identifikovaný PAS a 82 prípadov, pri ktorých sa PAS nekontroloval.

Subjekty boli identifikované ako:

- a) zavrhujúci rodič,
- b) cieľový rodič (rodič, na ktorého bolo zavrnutie nasmerované),
- c) riadiaci rodič.

Výsledky testovania významne podporili Gardnerovu definíciu syndrómu zavrhnutého rodiča.

5 Zavrhnutie rodiča podľa MKCH-10

Základný právny rámec pre syndróm zavrhnutého rodiča poskytuje Dohovor o právach dieťaťa, ktorý prikazuje, že záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri akýchkoľvek postupoch týkajúcich sa detí. Nálezy Ústavného súdu SR tento rámec rozširujú a odkazujú, že pri hľadaní najlepšieho záujmu v prospech detí treba rešpektovať najnovšie poznatky a nemožno stavať na zabehnutých postupoch a modeloch správania a vnímania života.

Podľa ministerstva zdravotníctva sa v slovenskej medicínskej praxi postupuje podľa medzinárodnej klasifikácie chorôb MKCH-10, ale v praxi sa niekedy toleruje aj americký klasifikačný systém DSM-5, najmä ako pomôcka pri bližšej špecifikácii chorôb (napríklad pri syndróme ADHD). Ministerstvo uvádza, že oba klasifikačné systémy sa postupne približujú.

Podľa českých odborníkov J. Švarca a E. Bakaláře ponúka medzinárodná klasifikácia chorôb (MKCH-10) rôzne možnosti ako syndróm zavrhnutého rodiča diagnostikovať:

- F92.8 a F93.8 Iné špecifikované poruchy správania a/alebo emócií v detstve;
- F91.0 Porucha správania, viazaná na vzťahy v rodine;
- Z63.5 Rozpad rodiny a odcudzenie;
- Z61.0 Strata láskyplného vzťahu v detstve;
- Z62.0 Iné problémy spojené s výchovou;
- Y07.1 Syndróm zlého zaobchádzania rodičom.

S príznakmi, podľa ktorých možno identifikovať syndróm zavrhnutého rodiča, pracuje Ministerstvo zdravotníctva SR v Odbornom usmernení (2012), v ktorom stanovuje postup pri diagnostikovaní zlého zaobchádzania s deťmi a ukladá označovacie povinnosti zdravotníckym zariadeniam.

Ak teda prijmeme premisu, že syndróm je označenie pre doteraz neobjasnené ochorenie, ak vezmeme za základ diagnostikovania syndrómu súbor príznakov, ktoré klasifikoval Gardner a ktoré sú všeobecne známe z klinickej praxe, a tieto príznaky porovnáme s príznakmi chorôb klasifikovaných v MKCH-10; ak ako pomôcku zohľadníme diagnózu podľa DSM-5, a ak v tomto kontexte budeme interpretovať špecifikáciu pojmov a príznakov v odbornom usmernení ministerstva zdravotníctva, tak potom je explicitne jasné, že syndróm zavrhnutého rodiča je klinický jav, ktorý reflektuje aj európsky medicínsky diagnostický manuál. K takémuto algoritmu diagnostikovania syndrómu zavrhnutého rodiča napokon odkazuje aj Dohovor o právach dieťaťa, že záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri akýchkoľvek postupoch, ktoré sa ho týkajú. Súčasný stav vedeckého poznania umožňuje už celkom spoľahlivo identifikovať príčiny a dôsledky zavrhovania rodiča bez toho, aby samotný pojem *zavrhnutie rodiča* explicitne etymologicky vyjadroval označenie samostatnej medicínskej diagnózy. Stav, kedy sa istá patológia inak vyjadruje v bežnom jazyku, a inak

v medicínskej terminológii, nie je nijakou výnimkou. Dobrou správou však je, že pri príprave diagnostického katalógu MKCH-11 (ICD-11), ktorý má byť prijatý v roku 2018, sa už pracuje aj s konceptom zavrhnutia rodiča.

LITERATÚRA

- Ackerman, M. J., & Gould, J. W. (2015). Child Custody and Access. In B. L. Cutler & P. A. Zapf, *APA Handbook of Forensic Psychology*. Washington DC: American Psychological Association.
- American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Fifth Edition*. Washington DC: American Psychiatric Association Publishing.
- Baker, A. et al. (2011). Brief Report on Parental Alienation Survey. In *Newsletter of Association of Family and Conciliation Courts*.
- Baker, A. J. L. (2013). Parental Alienation Research and the Daubert Standards. In D. Lorandos, W. Bernet, & R. S. Sauber, *Parental Alienation: The Handbook for Mental Health and Legal Professionals*. Springfield: Charles Thomas-Publisher.
- Cautin, R. L., & Lilienfeld, S. O. (2015). *The Encyclopedia of Clinical Psychology*. Hoboken: Wiley-Blackwell.
- Kenan, J., & Bernet, W. (2009). Parental Alienation. In A. Jamieson & A. A. Moenssens, *The Encyclopedia of Forensic Science*. Hoboken: Wiley-Blackwell.
- Kotasová, J. (2000). Disociatívni poruchy v prožívání dětí. *Česká a slovenská Psychiatrie*, 96(4), 210-216.
- Maslow, A. H. (2014). *O psychologii bytí*. Praha: Portál.
- Odborné usmernenie Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky o príznakoch a diagnostike zanedbávania, týrania alebo zneužívania maloletej osoby a o postupe poskytovateľov zdravotnej starostlivosti pri oznamovaní podozrenia na zanedbávanie, týranie a zneužívanie maloletej osoby. Číslo: 07566-2012-OZS (2012). In *Vestník Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky*, 60, 305-312, čiastka 39-60. Dostupné na internete: www.health.gov.sk.
- Saini, M. et al. (2016). Empirical Studies of Alienation. In L. Drozd et al., *Parenting Plan Evaluations. Applied Research for the Family Court*. Oxford: Oxford University Press.
- Tinka, J. (2015). Úvod ku konceptu infektu detskej duše a náčrt riešenia tejto sociálnej pandémie. In Z. Vojtová (2015). *Zborník XXIV: Konferencia: Dieťa v ohrození XXIV.: Preventívne potencie školského poradenského systému v SR*. Bratislava: Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie.

Súhrn: Autori v štúdiu analyzujú medzinárodný vedecký diskurz zavrhnutia rodiča ako špecifického javu, ktorý je atributívny pre abnormné a patogenitné správanie detí, ktoré prechádzajú vysoko konfliktným rozvodom alebo rozchodom svojich rodičov. Poukazujú na rozdiel medzi javmi odcudzenie (estrangement) a zavrhnutie (alienation), ktoré kritici zavrhovania rodiča stotožňujú. Pri odcudzení je základom psychickej anomálie reakcia dieťaťa na zlé zaobchádzanie zo strany odcudzeného rodiča. Zavrhnutie je výsledkom manipulácie rodiča, ktorý má dieťa v moci a metódou „vymývania mozgu“ (brainwashing) sa usiluje vytesniť zo psychiky dieťaťa vzťah (attachment) k druhému rodičovi. Analýza psychopatologického fenoménu, označovaného ako zavrhovanie rodiča (parental alienation), vychádza z výskumných dát, zhromaždených komunitou asi 400 odborníkov zo 45 krajín sveta. Koncept zavrhovania rodiča sa stal súčasťou troch nových diagnóz v DSM-V (Diagnostický a štatistický manuál duševných porúch v USA), ktoré vytvárajú

medicínsku bázu pre pochopenie bezdôvodného agresívneho odmietania nepreferenčného rodiča. Štúdia poskytuje prehľad stavu najnovšieho vedeckého poznania a ponúka možnosti ako posudzovať zavrhovanie rodiča v kontexte MKCH 10 (Medzinárodná klasifikácia chorôb). Výsledkom predkladanej štúdie sú poznatky, ktoré jednoznačne potvrdzujú, že zavrhovanie rodiča je abnormálny stav detskej psychiky, ktorý sa stáva problémom verejného zdravia a namiesto polemického diskurzu medzi odborníkmi by sa mala hľadať synergia, ktorá by priniesla významnejší posun pri prevencii a terapii zavrhovania rodiča.

*William Bernet, MD. je profesorom na Katedre psychiatrie na Vanderbiltovej univerzite v Nashville (USA). Forenzný psychiater v civilných i trestných veciach, ktorý hodnotí dospelých, deti a rodiny v krízových situáciách po rozpade rodiny. V spoluautorstve so sudcom Donom Ashom napísal knihu *Deti v rozvodoch*. V roku 2010 zverejnil charakteristiku fenoménu zavrhnutie rodiča pre diagnostický manuál chorôb DSM-5 a ICD-11. V roku 2014 v spoluautorstve vydal monografiu *Rodičovské odcudzenie: Príručka pre duševné zdravie a právnych odborníkov* (Demosthenes Lorandos, William Bernet a S. Richard Sauber). Špecializuje sa na genotypizáciu žalovaných, opatrovníctvo dieťaťa a spory týkajúce sa obvinení zo sexuálneho zneužívania detí. Je členom mnohých významných stavovských a vedeckých spoločností; od roku 1970 je doživotným členom Americkej psychiatrickej asociácie APA, 33 rokov bol členom Americkej akadémie psychiatrie a práva, desať rokov členom Konferencie pre spravodlivosť pre deti (Children's Justice Conference). Je prezidentom celosvetovej siete odborníkov Parental Alienation Study Group so sídlom v Nashville, USA.*

PhDr. Jozef Tinka, PhD. pôsobí na Fakulte masmediálnej komunikácie Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave, kde vyučuje, okrem iného, metodológiu spoločenských vied. Má multidisciplinárne vzdelanie z filozofie, sociológie, psychológie a mediológie. Špecializuje sa na problematiku zavrhovaného rodiča; je členom a exkluzívnym zástupcom Slovenska v celosvetovej sieti vedeckých a odborných pracovníkov PASG (Parental Alienation Study Group) so sídlom v Nashville. Je editorom a autorom kapitol v monografii nemeckého lekára Wilfrida von Boch-Galhaua „Zavrhnutie rodiča a syndróm/porucha zavrhnutého rodiča. Vážna forma psychického týrania detí.“ Publikoval odborné state a odbornopopularizačné články o zavrhovaní rodiča, vykonáva longitudinálny výskum tohto psychopatologického fenoménu a pôsobí ako aktivista v Rade pre práva dieťaťa.